VEDA ALDONA YČIENĖ

KRISTALAS

Waterford vardas yra lyg istorinis kristalo gamyboje. Airija yra Waterford kristalo tėvynė, išgarsėjusi savo kristalu tik paskutinių poros šimtų metų laikotarpyje. Užsiėmę nuolatiniais karais, invazijomis ir revoliucijomis, airiai neturėjo laiko išvystyti platesnės stiklo pramonės, daugiau užsiimdami sidabro ir molžio dirbiniais. Platesnę stiklo gamybą airiams buvo sunku išvystyti, nes anglų parlamentas varžė eksportą, bijodami konkurencijos savo stiklo gaminiams. 18 šimtmetyje Waterford miestas pietinėje Airijoj buvo žymus komercinis centras, tuo metu ir stiklo gamyba išsiplėtė, geriausi stiklo pjaustytojai ir graviruotojai gamino įvairius meniškus stiklo gaminius. Waterford stiklo dirbtuvė to meto standartu buvo viena iš didžiausių. Čia pagamintas kristalas buvo eksportuojamas daugiausia į Jungtines Valstybes. Ir šiuo metu retus seno Waterford kristalo gaminius greičiau atrasime Amerikoje nei pačioje Airijoj.

Waterford kristalą supa legenda, kad senieji jo gaminiai turi mistišką melsvą atspalvį. Tą legendą ekspertai aiškina paprasčiausiu būdu, kad tas melsvumas nėra charakteringas Waterford, bet apskritai senam kristalui, pagamintam kai technika dar nebuvo tobula. Bendrai melsvas stiklas rečiau pasitaiko Waterford gaminiuose, nes čia standartas buvo labai aukštas, žemesnės kokybės gaminiai buvo sunaikinami. Waterford kristalui nereikia legendų iškelti jo vardą; beveik sidabro baltumas ir gilus išpjovimas neranda sau lygaus.

Apie šimtą metų, lyg miegančioji karalaitė pasakoje, Waterford kristalo gamyba miegojo. 1922 metais airiams atgavus nepriklausomybę, naujoji vyriausybė mėgino atgaivinti garsiąją pjaustyto stiklo industriją. Geriausi specialistai iš Čekoslovakijos, Vokietijos ir Italijos buvo pakviesti prisidėti prie senojo Waterford garso atkūrimo.

Waterford kristalas gimsta karštoj baltoj liepsnoj, ją suformuoja prityrę stiklo pūtėjai, savo alsavimu transformuodami beveik nematomą substanciją į blizgančius ugnies ir ledo kūrinius. Modernus Waterford yra beveik identiškas senajam kristalui. Tie patys primityvūs įrankiai naudojami šimtus metų. Nauja technika palengvina dabartinių stiklo gamintojų darbą, bet prityrusi ranka ir žvalios akys tebėra svarbiausi įrankiai. Waterford kristalas tebėra rankom išpjaustomas, kaip anksčiau. Kristalo graviravimas irgi atliekamas ranka iš braižinių ir fotografijų.

Waterford kristalo stiklai turi vardus su airiškom asociacijom: Collen — airiškai mergaitė, Deirdre — airė princesė su tragiška meilės istorija, Listmore — pilis, Adare — gražiausias Airijos kaimas ir t. t.

Waterford garsus ne tik stiklais ir indais, bet ir grynai dekoratyviniu kristalu: globais, trofejomis. Viena iš tokių garsių trofėjų yra 1956 metais sukurta airiui, laimėjusiam Olimpinių žaidimų bėgimą, joje yra išgraviruotas maldai suklupęs sportininkas. Ta taurė buvo pavadinta "The Flame of Fait".

Nuo Eisenhowerio prezidentavimo laikų Šv. Patriko dieną Airijos ambasadorius įteikia U. S. A. prezidentui kristalinę vazą. Prezidentui Kennedy buvo padovanota vaza su išgraviruotu laivu, identišku laivui, kuriuo jo proseneliai atvyko į Ameriką.

Waterford garsus ir savo chandeliers. Viena jų kabo "Nepriklausomybės salėje", Filadelfijoje, kur buvo pasirašyta Jungtinių Valstybių nepriklausomybės deklaracija.

Garsusis Westminster Abbey yra apšviestas 16 kristalinių Waterford chandaliers, sudarytų iš aštuonių tūkstančių ašaros formos pendantų.

Kiekvienas Waterford kristalas yra nežymiai užštampuotas. Tas "Waterford" ženklas yra visai nežymus, kad nesugadintų stiklo ir gali būti pastebimas tik tam tikroj šviesoj. Tikriems meniško kristalo žinovams ir mėgėjams tas ženklas nereikalingas, nes puikus išbaigimas yra lyg parašas.

Kalbant apie kristalą ir stiklą, negalima nepaminėti švediškų Orrefors gaminių, kurie savo aukšta kokybe ir originalia, klasiška kompozicija yra žinomi visame pasaulyje. Švedai garsūs ir kitais savo rankų gaminiais. Būdami izoliuoti jie išvengė industrinės revoliucijos ir su ja suristos masinės gamybos. Būdami socialiai ambicingi, švedai stengiasi sukurti pirmos rūšies gero skonio gaminius ne tiktai eksportui, bet ir platesniam savo naudojimui. Svetimos pigios įtakos nesugriovė švedų savito originalaus stiliaus, kurio įtaką matome Amerikoje ir Kanadoje. Stiklo gamyboje švedai žinomi Orrefors ir Kosta gaminiais, kurie turi pasaulinę reputaciją dėl aukštos kristalo kokybės, grynų klasiškų linijų ir adoptavimo senų tradicijų.

Ispaniškas stiklas turi islamiškos įtakos žymių: nesimetriškas formas, skirtingas spalvas, nerafinuotas, bet originalias dekoravimo detales. Ispaniškas stiklas turi savo liaudišką charakterį. Tas liaudiškas paprastumas ir naivumas duoda ispaniškam stiklui ypatingą grožį.

Prancūziškas stiklas būtų galima suskirstyti į dvi grupes: klasišką ir modernišką. Paryžiuje firma Baccarat turi du akrus užimančią krautuvę-parodą, kurioje yra išstatytas beveik visas per paskutinius du šimtus metų pagamintas kristalas. Be kitų eksponatų tenai galime pamatyti rusų carui ir Abisinijos imperatoriui padaryto kristalo duplikatus, turinčius barbarišką grožį, lyg iš "tūkstančio ir vienos nakties". Saint-Louis ir Baccarat stiklas garsus savo klasiškais - tradiciniais modeliais. Dabar jie gamina ir modernišką stiklą, bet jis jau neatrodo sukurtas su tokia inspiracija ir įsijautimu, jam trūksta šių dienų meno formų ekspresijos ir originalumo.

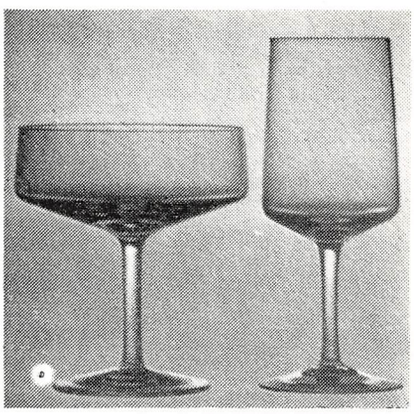

Kalbant apie prancūzišką stiklą, reokėtų paminėti Tiffany sukurtus stiklo objektus. Louis Tiffany tikras fenomenas, davęs Art Nouveau inspiruotus stiklo kūrinius. Jo stiklas nepaprasto plonumo, metalinio blizgėjimo ir spalvos. Galima būtų ginčytis, kad jo stiklas praradęs savo pagrindinę charakteristiką — permatomą blizgėjimą ir trapumą. Tiffany stiklo žinovai nelaiko ypatingai vertingu, bet, pakilus Art Nouveau Objektų susidomėjimui, Tiffany stiklo pareikalavimas yra didelis ir kainos aukštos.

Sunku būtų pasakyti, kur šiandieną būtų galima rasti geriausius stiklo pavyzdžius, dažnai net ir brangios krautuvės pasirenka nors brangius bet vulgarius ir neskoningus objektus.

Kaip ir kitus antikinius objektus, ir retesnį stiklą rasime galerijose, muziejuose ir senienų krautuvėse.

* * * *

Lengviausia ir vispusiškiausia mankšta yra ropojimas, vaikščiojimas ir bėgimas. Po mankštos, po ilgesnio vaikščiojimo ar stovėjimo uždėk kojas ant kėdės ar stalo, patogiai atsilošk kėdėje ir pailsėk.

Madų ir grožio pasaulis

VEDA I. KAIRIENĖ

ŠKOTIŠKAS TVYDAS

Tarp tvydo audėjų, be abejo, pirmą vietą tenka skirti škotams. Nuo pat avių auginimo iki verpimo ir išaudimo vilnų jie yra išvystę tokį meistriškumą, kuris tegali būti atsiekiamas tik per keletą generacijų. Kiekviena rankom austo škotiško tvydo etikėtė garantuoja rūbo patrauklumą, eleganciją ir patvarumą.

Per keletą šimtmečių akmeningųjų Hebridų salų gyventojai audė Harris tvydą. Pradžioje jų produktai tebuvo parduodami vietiniams gyventojams salose. Bet 1840 metais lordas ir lady Dunmore, norėdami padėti audėjams per sunkų bado laikotarpį, išvežė jų gaminius į Angliją, kur tvydas susilaukė didelio pasisekimo turtingųjų dvarininkų tarpe.

Dar vėliau Sutherland'o kunigaikštienė atsiuntė į salas audimo specialistų, kurie vietinius audėjus išmokė naujesnių, geresnių audimo būdų, įvairesnių raštų ir geresnio medžiagos užbaigimo. Tuo metu jų medžiagos buvo pavadintos Harris tvydu. Ankstyvieji salų turistai gausiai pirkdavo vietinių gaminius ir tuo būdu Harris tvydas pagarsėjo visame pasaulyje.

Dar ir šiandien tvydas audžiamas rankomis naminėmis staklėmis, tik audimo būdai yra žymiai ištobulėję. Tvydo raštų šiandien priskaitoma iki 5 tūkstančių. Ju spalvos taip pat labai įvairios. Tačiau tvydo aukšta kokybė išsiliko tokia pati. Jokia moderni maišyta ar sintetinė medžiaga negali prilygti tvydui. Tai priklauso nuo paties Hebridų salų individualumą mėgstančio gyventojo. Jis nenori savo gamybos perkelti į fabrikus, uždirbti standartinį atlyginimą, dirbti standartinį valandų skaičių. Jis nori laikyti savo audyklą namuose. Namie jis pats sau ponas. Čia jo žmona jam veja siūlus, jo sūnus kedena vilnas. Jo baigtos medžiagos grožis priklauso ir nuo suverpimo ir nuo suvijimo ir nuo gijų apmetimo. Jis pats pagal savo skonį išsirenka rašta ir spalvą. Jis pats sau pasirūpina stakles, vietą kur jas pastatyti, ir kurą patalpai apšildyti, ir šviesą. Nepriklausomumas yra salų gyventojų pasididžiavimas.

Kai audėjai išaudžia savo medžiagas, jos surenkamos ir gabenamos į Stornoway. Ten jos išplaunamos, pagal reikalą nudažomos, išdžiovinamos, surūšiuojamos ir išsiunčiamos į visus pasaulio kraštus: į Amerika, į Kanadą, Australiją, į Europos kraštus ir į Japoniją.

Bute saloje tvydo gamyba taip išsivystė ir sumodernėjo, kad audėjai net patarėjų turi savo dailininką iš Karališkosios Meno Akademijos. Iš Bute salos ateina ir vadinamieji "pakietai". Tie pakietai sudaromi iš tvydo medžiagos sijonui, tokios pat spalvos vilnų megstiniui ir siuvimo iškarpos.

Šetlando sala turi savo ypatingą vilną iš kurios audžiamos lengvos ir šiltos medžiagos ir mezgami megstiniai. Šetlando vilna dažniausiai naudojama moterų rūbams. Ji audžiama ant tradicinių siaurų staklių. Įdomu, kad languotos škotiškos medžiagos turi nepaprastą pasisekimą Japonijoj. Ir paskutiniuoju metu beveik pusė eksportinių medžiagų nueina į Japonijos rinką.

Modernių baldų gamyboje šiandien pirmauja skandinavai. Jie dažniausiai aptraukia savo kėdes ir sofas vilnoniu tvydu, kuris audžiamas Škotijoj. Broliai Donaldai iš Dundee, kurie anksčiau tik ausdavo pramonių jutą, perėjo į baldų apmušalų gamybą. Tiems apmušalams jie naudoja tik gryną vilną. Neseniai jie tarptautinėje industrinio dekoravimo parodoj už savo gaminius laimėjo pirmą vietą. Jie patiekė šimta trisdešimt dvi spalvų ir raštų kombinacijas, pradedant natūralia gelsva ir baigiant tamsiai pilka spalva.

Esant tokiam dideliam pareikalavimui, darosi vis sunkiau ir sunkiau surasti pakankamai verpėjų ir audėjų. Bet, prie geresnio užmokesčio ir lengvesnių darbo sąlygų gal pasiseks škotams išlaikyti savo šimtmetinį tautinį meną.

NATŪRALIOS GROŽIO PRIEMONĖS

Galbūt daugeliui tai atrodys neįprasta ir net juokinga, bet geriausia kosmetika yra perkama ne vaistinėj, o maisto krautuvėj. Ir jos kainos ten daug žemesnės.

Visi grožio burtai, kurie sumaišomi ir supilami į spalvotas raštuotas bonkeles, randami maisto produktuose, tik be cheminių dažų ir be kvepalų, kurie jūsų odos grožiui ir sveikatai iš viso nereikalingi.

Natūraliame maiste yra pakankamai reikalingų medžiagų, kurios jūsų odą maitina, išlaiko jauną, šviežią ir gražią. Iš tokių kasdieninių maisto produktų kaip medaus, kiaušinių, pasukų ir net bulvių jūs galit pasigaminti odos valymo, švelninimo, drėkinimo, sustiprinimo ir minkštinimo priemonių.

Pavyzdžiui, kiekviena mineralinė alyva yra nepamainoma priemonė nuvalyti veido grimui. Sezamo sėklų aly-